

EDUKACJA OBYWATELSKA 2

UCZNIOWSKIE PROJEKTY EDUKACYJNE
Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE

SZCZECIN 2009

EDUKACJA OBYWATELSKA

**Uczniowskie
projekty edukacyjne
z wiedzy o społeczeństwie**

pod redakcją

Janusza Korzeniowskiego

SZCZECIN 2009

Redakcja

Janusz Korzeniowski

Korekta

Katarzyna Kryszczuk-Mańkowska

Sławomir Iwasiów

Skład

Radosław Józwik

Copyright © 2009 by Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

ISBN 978-83-89882-17-2

Wydawca

Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Spis treści

Od Przewodniczącego <i>Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej</i>	5
I. Nowa podstawa programowa <i>wiedzy o społeczeństwie</i> dla gimnazjów	6
II. Komentarz do podstawy programowej przedmiotu <i>wiedza o społeczeństwie</i>	13
III. Kształcenie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów metodą projektów	19
IV. Istota, rodzaje, etapy pracy metodą projektów	20
V. Motywowanie uczniów	24
VI. Cechy dobrych projektów edukacyjnych	25
VII. Zalecana literatura	26
VIII. Formy realizacji wybranych treści nauczania podstawy programowej <i>wiedzy o społeczeństwie</i> w gimnazjum – propozycje metodyczne	27

Od przewodniczącego *Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej*

Przedkładamy naszym koleżankom i kolegom drugi zeszyt z serii *Edukacja Obywatelska*. Autorami zawartych w nim publikacji są uczestnicy *Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej*, działającego przy Zachodniopomorskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli.

Zeszyt zatytułowany *Uczniowskie projekty edukacyjne z wiedzy o społeczeństwie* jest materiałem edukacyjnym wspierającym nauczycieli w realizacji zaleceń, aby około 20% treści nauczania określonych w nowej podstawie programowej przedmiotu *wiedza o społeczeństwie* realizowane było przez uczniów gimnazjów z wykorzystaniem metody projektów. Urzeczywistnianie celów edukacyjnych za pomocą tej formy kształcenia służy rozwojowi kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów.

Zaproponowane rozwiązania metodyczne koncentrują się na określeniu rodzajów zadań dla uczniów oraz form ich realizacji wobec poszczególnych zagadnień wybranych z treści nauczania podstawy programowej. Materiał określa również katalog powinności nauczyciela kierującego projektem, który w tym procesie jest przede wszystkim przewodnikiem, instruktorem i opiekunem.

Wszystkim nauczycielom, którzy skorzystają z naszej propozycji, życzę twórczych adaptacji i satysfakcji z efektów kształcenia umiejętności i kształtowania postaw uczniów.

Janusz Korzeniowski

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ
z dnia 23 grudnia 2008 r.
w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego
w poszczególnych typach szkół
/wybrane treści/

NOWA PODSTAWA PROGRAMOWA **WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE DLA GIMNAZJÓW**

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.

Uczeń znajduje i wykorzystuje informacje na temat życia publicznego; wyraża własne zdanie w wybranych sprawach publicznych i uzasadnia je; jest otwarty na odmienne poglądy.

II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów.

Uczeń rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań.

III. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.

Uczeń rozumie demokratyczne zasady i procedury i stosuje je w życiu szkoły oraz innych społeczności; rozpoznaje przypadki łamania norm demokratycznych i ocenia ich konsekwencje; wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.

V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń opisuje sposób działania władz publicznych i innych instytucji; wykorzystuje swoją wiedzę o zasadach demokracji i ustroju Polski do rozumienia i oceny wydarzeń życia publicznego.

VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.

Uczeń rozumie procesy gospodarcze oraz zasady racjonalnego gospodarowania w życiu codziennym; analizuje możliwości dalszej nauki i kariery zawodowej.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Uczeń:

- 1) omawia i stosuje zasady komunikowania się i współpracy w grupie (np. bierze udział w dyskusji, zebraniu, wspólnym działaniu);
- 2) wymienia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji;
- 3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami;
- 4) wyjaśnia na przykładach, jak można zachować dystans wobec nieaprobowanych przez siebie zachowań grupy lub jak im się przeciwstawić.

2. **Życie społeczne.** Uczeń:

- 1) podaje przykłady zbiorowości, grup, społeczności i wspólnot; charakteryzuje rodzinę i grupę rówieśniczą jako małe grupy;
- 2) wyjaśnia na przykładach znaczenie podstawowych norm współżycia między ludźmi, w tym wzajemności, odpowiedzialności i zaufania;
- 3) charakteryzuje życie szkolnej społeczności, w tym rolę samorządu uczniowskiego; wyjaśnia, na czym polega przestrzeganie praw ucznia;
- 4) rozpoznaje role społeczne, w których występuje, oraz związane z nimi oczekiwania;
- 5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.

3. **Współczesne społeczeństwo polskie.** Uczeń:

- 1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia;
- 2) omawia problemy i perspektywy życiowe młodych Polaków (na podstawie samodzielnie zebranych informacji);
- 3) przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa jego możliwe rozwiązania.

4. **Być obywatelem.** Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak człowiek staje się obywatelem w sensie formalnym (prawo ziemi, prawo krwi, nadanie obywatelstwa);
- 2) podaje przykłady uprawnień i obowiązków wynikających z posiadania polskiego obywatelstwa;
- 3) przedstawia cechy dobrego obywatela; odwołując się do historycznych i współczesnych postaci, wykazuje znaczenie postaw i cnót obywatelskich.

5. **Udział obywateli w życiu publicznym.** Uczeń:

- 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym;
- 2) uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje przykłady skutków ich łamania;
- 3) przedstawia przykłady działania organizacji pozarządowych i społecznych (od lokalnych stowarzyszeń do związków zawodowych i partii politycznych) i uzasadnia ich znaczenie dla obywateli;
- 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym;
- 5) opracowuje – indywidualnie lub w zespole – projekt uczniowski dotyczący rozwiązania jednego z problemów społeczności szkolnej lub lokalnej i w miarę możliwości go realizuje (np. jako wolontariusz).

6. **Środki masowego przekazu.** Uczeń:

- 1) omawia funkcje i wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu w życiu obywateli;
- 2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców;
- 3) wyszukuje w mediach wiadomości na wskazany temat; wskazuje różnice między przekazami i odróżnia informacje od komentarzy; krytycznie analizuje przekaz reklamowy;

- 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

7. Wyborcy i wybory. Uczeń:

- 1) przedstawia argumenty przemawiające za udziałem w wyborach lokalnych, krajowych i europejskich;
- 2) wymienia zasady demokratycznych wyborów i stosuje je w głosowaniu w szkole;
- 3) wskazuje, czym powinien kierować się obywatel, podejmując decyzje wyborcze;
- 4) krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.

8. Naród i mniejszości narodowe. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co dla niego oznacza być Polakiem (lub członkiem innej wspólnoty narodowej) i czym obywatelstwo różni się od narodowości;
- 2) wyjaśnia, uwzględniając wielonarodowe tradycje Polski, jaki wpływ na kształtowanie narodu mają wspólne dzieje, kultura, język i tradycja;
- 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację);
- 4) wyjaśnia, co to jest Polonia i w jaki sposób Polacy żyjący za granicą podtrzymują swoją więź z ojczyzną.

9. Patriotyzm dzisiaj. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co łączy człowieka z wielką i małą ojczyzną, i omawia te więzi na własnym przykładzie;
- 2) uzasadnia, że można równocześnie być Polakiem, Europejczykiem i członkiem społeczności światowej;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do wybranych przykładów, czym według niego jest patriotyzm; porównuje tę postawę z nacjonalizmem, szowinizmem i kosmopolityzmem;
- 4) wykazuje, odwołując się do Holokaustu oraz innych zbrodni przeciw ludzkości, do jakich konsekwencji prowadzić może skrajny nacjonalizm;
- 5) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, w jaki sposób stereotypy i uprzedzenia utrudniają dziś relacje między narodami.

10. Państwo i władza demokratyczna. Uczeń:

- 1) wymienia podstawowe cechy i funkcje państwa; wyjaśnia, czym jest władza państwowa;
- 2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym;
- 3) wyjaśnia zasady: większości, pluralizmu i poszanowania praw mniejszości w państwie demokratycznym;
- 4) wskazuje najważniejsze tradycje demokracji (antyczna, europejska, amerykańska, polska);
- 5) porównuje demokrację bezpośrednią z przedstawicielską oraz większością z konstytucyjną (liberalną);
- 6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka, i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji;
- 7) rozważa i ilustruje przykładami zalety i słabości demokracji.

11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej;

- 2) omawia najważniejsze zasady ustroju Polski (suwerenność narodu, podział władzy, rządy prawa, pluralizm);
- 3) korzystając z Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, omawia podstawowe prawa i wolności w niej zawarte;
- 4) wyszukuje w środkach masowego przekazu i analizuje przykład patologii życia publicznego w Polsce.

12. System wyborczy i partyjny. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, jak przeprowadzane są w Polsce wybory prezydenckie i parlamentarne;
- 2) wskazuje, odwołując się do wybranych przykładów, różnice między systemem dwupartyjnym a systemem wielopartyjnym;
- 3) wymienia partie polityczne obecne w Sejmie; wskazuje te, które należą do koalicji rządzącej, i te, które pozostają w opozycji.

13. Władza ustawodawcza w Polsce. Uczeń:

- 1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw;
- 2) sporządza, na podstawie obserwacji wybranych obrad parlamentu, notatkę prasową o przebiegu tych obrad i przygotowuje krótkie wystąpienie sejmowe w wybranej sprawie.

14. Władza wykonawcza. Uczeń:

- 1) wskazuje najważniejsze zadania prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;
- 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw;
- 3) wymienia zadania administracji rządowej i podaje przykłady jej działań;
- 4) wyjaśnia, co to jest służba cywilna i jakimi zasadami powinien się kierować urzędnik państwowy.

15. Władza sądownicza. Uczeń:

- 1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność), i przykłady spraw, którymi się zajmują;
- 2) wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny i Trybunał Stanu.

16. Samorządy i ich znaczenie. Uczeń:

- 1) uzasadnia potrzebę samorządności w państwie demokratycznym i podaje przykłady działania samorządów zawodowych i samorządów mieszkańców;
- 2) wyjaśnia, na czym polegają zasady decentralizacji i pomocniczości; odnosi je do przykładów z życia własnego regionu i miejscowości.

17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Uczeń:

- 1) przedstawia podstawowe informacje o swojej gminie, wydarzenia i postaci z jej dziejów;
- 2) wymienia najważniejsze zadania samorządu gminnego i wykazuje, jak odnosi się to do jego codziennego życia;
- 3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu;
- 4) nawiązuje kontakt z lokalnymi instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi oraz podejmuje współpracę z jedną z nich (w miarę swoich możliwości);

- 5) pisze podanie, krótki list w sprawie publicznej i wypełnia prosty druk urzędowy;
- 6) odwiedza urząd gminy i dowiadyuje się, w jakim wydziale można załatwić wybrane sprawy.

18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Uczeń:

- 1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania;
- 2) porównuje – na wybranych przykładach – zakres działania samorządu wojewódzkiego z zakresem działania wojewody;
- 3) przygotowuje plakat, folder, stronę internetową lub inny materiał promujący gminę, okolice lub region.

19. Relacje Polski z innymi państwami. Uczeń:

- 1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami);
- 2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych;
- 3) przedstawia relacje Polski z wybranym państwem na podstawie samodzielnie zebranych informacji;
- 4) wyjaśnia, czym się zajmują ambasady i konsulaty.

20. Integracja europejska. Uczeń:

- 1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony);
- 2) wyjaśnia, czym zajmują się najważniejsze instytucje Unii Europejskiej (Rada Europejska, Rada Unii Europejskiej, Parlament Europejski, Komisja Europejska);
- 3) wyjaśnia, jak w Unii Europejskiej realizowane są zasady pomocniczości i solidarności;
- 4) wyjaśnia, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczone;
- 5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.

21. Polska w Unii Europejskiej. Uczeń:

- 1) przedstawia prawa i obowiązki wynikające z posiadania obywatelstwa Unii Europejskiej;
- 2) wyszukuje informacje na temat korzystania ze środków unijnych przez polskich obywateli, przedsiębiorstwa i instytucje;
- 3) formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.

22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe;
- 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach globalnego Południa i globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;

- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy);
- 5) ocenia sytuację imigrantów i uchodźców we współczesnym świecie;
- 6) wyjaśnia, co to jest terroryzm i w jaki sposób próbuje się go zwalczać.

24. Praca i przedsiębiorczość. Uczeń:

- 1) wyjaśnia na przykładach z życia własnej rodziny, miejscowości i całego kraju, w jaki sposób praca i przedsiębiorczość pomagają w zaspokajaniu potrzeb ekonomicznych;
- 2) przedstawia cechy i umiejętności człowieka przedsiębiorczego; bierze udział w przedsięwzięciach społecznych, które pozwalają je rozwinąć;
- 3) stosuje w praktyce podstawowe zasady organizacji pracy (ustalenie celu, planowanie, podział zadań, harmonogram, ocena efektów).

25. Gospodarka rynkowa. Uczeń:

- 1) przedstawia podmioty gospodarcze (gospodarstwa domowe, przedsiębiorstwa, państwo) i związki między nimi;
- 2) podaje przykłady racjonalnego i nieracjonalnego gospodarowania; stosuje zasady racjonalnego gospodarowania w odniesieniu do własnych zasobów (np. czasu, pieniędzy);
- 3) charakteryzuje gospodarkę rynkową (prywatna własność, swoboda gospodarowania, konkurencja, dążenie do zysku, przedsiębiorczość);
- 4) wyjaśnia działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku; analizuje rynek wybranego produktu i wybranej usługi.

26. Gospodarstwo domowe. Uczeń:

- 1) wyjaśnia na przykładach, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe;
- 2) wymienia główne dochody i wydatki gospodarstwa domowego; układa jego budżet;
- 3) przygotowuje budżet konkretnego przedsięwzięcia z życia ucznia, klasy, szkoły; rozważa wydatki i źródła ich finansowania;
- 4) wyjaśnia, jakie prawa mają konsumenci i jak mogą ich dochodzić.

27. Pieniądz i banki. Uczeń:

- 1) przedstawia na przykładach funkcje i formy pieniądza w gospodarce rynkowej;
- 2) wyjaśnia, czym zajmują się: bank centralny, banki komercyjne, giełda papierów wartościowych;
- 3) wyszukuje i zestawia ze sobą oferty różnych banków (konta, lokaty, kredyty, fundusze inwestycyjne); wyjaśnia, na czym polega oszczędzanie i inwestowanie.

28. Gospodarka w skali państwa. Uczeń:

- 1) wyjaśnia terminy: produkt krajowy brutto, wzrost gospodarczy, inflacja, recesja; interpretuje dane statystyczne na ten temat;
- 2) wymienia najważniejsze dochody i wydatki państwa; wyjaśnia, co to jest budżet państwa;
- 3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.

29. Przedsiębiorstwo i działalność gospodarcza. Uczeń:

- 1) wyjaśnia, na czym polega prowadzenie indywidualnej działalności gospodarczej;

- 2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo, i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk;
- 3) wskazuje główne elementy działań marketingowych (produkt, cena, miejsce, promocja) i wyjaśnia na przykładach ich znaczenie dla przedsiębiorstwa i konsumentów;
- 4) przedstawia główne prawa i obowiązki pracownika; wyjaśnia, czemu służą ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

30. Wybór szkoły i zawodu. Uczeń:

- 1) planuje dalszą edukację (w tym wybór szkoły ponadgimnazjalnej), uwzględniając własne preferencje i predyspozycje;
- 2) wyszukuje informacje o możliwościach zatrudnienia na lokalnym, regionalnym i krajowym rynku pracy (urzędy pracy, ogłoszenia, Internet);
- 3) sporządza życiorys i list motywacyjny;
- 4) wskazuje główne przyczyny bezrobocia w swojej miejscowości, regionie i Polsce; ocenia jego skutki.

31. Etyka w życiu gospodarczym. Uczeń:

- 1) przedstawia zasady etyczne, którymi powinni się kierować pracownicy i pracodawcy; wyjaśnia, na czym polega społeczna odpowiedzialność biznesu;
- 2) podaje przykłady zjawisk z szarej strefy w gospodarce i poddaje je ocenie;
- 3) wyjaśnia mechanizm korupcji i ocenia skutki tego zjawiska dla gospodarki.

Alicja Pacewicz, Andrzej Waškiewicz

KOMENTARZ DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ PRZEDMIOTU WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

/wybrane treści/

Uwagi ogólne

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot, który łączy przekazywanie wiedzy z kształtowaniem umiejętności i postaw obywatelskich. Wynika to z celów kształcenia przyjętych w podstawie programowej kształcenia ogólnego i odpowiada zaleceniom Rady Europy i rekomendacjom Parlamentu Europejskiego oraz Rady Europejskiej, dotyczącym kompetencji kluczowych w uczeniu się przez całe życie.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych zakłada, że szkoła powinna kształtować u uczniów postawy warunkujące sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie, a przy tym sprzyjające ich rozwojowi indywidualnemu i społecznemu. Mówi się tu m.in. o uczciwości, odpowiedzialności, poczuciu własnej wartości, przedsiębiorczości, gotowości do podejmowania inicjatyw i pracy zespołowej, a także o postawie obywatelskiej. Podstawa zawiera również zapis, że szkoła podejmuje odpowiednie kroki w celu zapobiegania dyskryminacji. Warto dodać, że zgodnie z prezentowaną podstawą programową edukacja społeczna i obywatelska zaczyna się już w szkole podstawowej: w tym w klasach I–III w ramach edukacji wczesnoszkolnej i w klasach IV–VI na lekcjach historii i społeczeństwa.

W polskiej edukacji dominowało dotąd nauczanie wiedzy o społeczeństwie poprzez przekazywanie wiadomości o życiu społecznym, politycznym i gospodarczym. Kształtowanie umiejętności i postaw traktowano jako zadanie drugorzędne i trudne w realizacji. Zapewne dlatego w badaniach międzynarodowych polscy uczniowie zajmowali wysokie miejsca pod względem poziomu wiedzy, ale znacznie niższe w obszarze umiejętności, a w dziedzinie aktywności obywatelskiej – zwykle bardzo niskie. Na wyraźną potrzebę zmiany profilu nauczania od lat zwracali uwagę zarówno badacze społeczni, jak i specjaliści w dziedzinie edukacji obywatelskiej (m.in. *Diagnoza Społeczna 2007*, rekomendacje Krajowego Komitetu Europejskiego Roku Edukacji Obywatelskiej).

Wiedza o społeczeństwie jako edukacja obywatelska

Przedmiot *wiedza o społeczeństwie* ma wyposażyć w wiedzę, umiejętności i postawy obywatelskie, które umożliwiają uczniom odpowiedzialne i skuteczne uczestnictwo w życiu publicznym. Skłania do zainteresowania się sprawami publicznymi i angażowania w debaty i dyskusje, w tym także na tematy kontrowersyjne. Uczy formułowania własnych poglądów i wyrażania ich na różnych forach (w klasie, szkole, w innych gremiach, w tym także w Internecie) oraz wysłuchiwanie, rozumienia i uwzględniania opinii odmiennych niż własne. Rozwijają szacunek do innych ludzi, grup społecznych, kultur i narodów. Przygotowuje do samodzielnego i niezależnego myślenia o wydarzeniach i procesach zachodzących w lokalnej społeczności, w kraju i na świecie.

Rozwijanie kompetencji obywatelskich nie może ograniczać się do zajęć z wiedzy o społeczeństwie, powinno być wspierane całym doświadczeniem szkolnym ucznia. Niemal niemożliwe jest wychowanie dobrych obywateli w szkole, w której reguły życia społecznego i atmosfera sprzeczne są z zasadami otwartej komunikacji i prawami człowieka. Ważny jest sposób traktowania uczniów na

wszystkich lekcjach, jasne reguły współżycia nauczycieli i uczniów, procedury odwoławcze w sytuacji konfliktów, a także zaangażowanie społeczności szkolnej w sprawy wykraczające poza mury szkoły. Istotną rolę w wychowaniu młodych obywateli odegrać może też samorząd uczniowski – instytucja dobrze umocowana w prawie oświatowym, o ile jego działalność w szkole nie będzie miała jedynie charakteru dekoracyjnego lub marginalnego.

Z edukacyjnego punktu widzenia kluczowe znaczenie w wychowaniu młodego obywatela mają te doświadczenia, w których okazuje się, że:

- ktoś liczy się z jego zdaniem,
- może on mieć wpływ na życie swojej klasy, szkoły, społeczności lokalnej,
- dorośli są w stanie zaufać mu i powierzyć za coś odpowiedzialność.

To właśnie w wyniku takich doświadczeń rodzi się kapitał społeczny – zaufanie do innych, gotowość współpracy i uczestnictwa w życiu publicznym, zdolność do samoorganizacji i inne obywatelskie kompetencje, które nie zawsze można wynieść z domu. [...]

III i IV etap edukacyjny – uwagi do realizacji wymagań

Na każdym etapie kształcenia podstawa programowa stawia przed uczniem podobne wymagania ogólne, ale zawsze rozumiane są one i opisane w sposób dostosowany do wieku ucznia, jego możliwości uczenia się i coraz dojrzalszego postrzegania życia w społeczeństwie. Dojrzałość ta wynika nie tylko z ogólnego rozwoju ucznia, ale też ze stopniowego wchodzenia w zinstytucjonalizowany świat społeczny.

III etap edukacyjny

Celem III etapu jest dostarczenie uczniom wiedzy o podstawowych prawidłowościach, regułach i instytucjach życia publicznego oraz wykształcenie w nich umiejętności obywatelskich i postaw niezbędnych do poruszania się w przestrzeni publicznej, właściwych dla ich wieku. Bardziej niż szczegółowych wiadomości faktograficznych o życiu społecznym i politycznym uczeń potrzebuje ogólnej „mapy” życia publicznego oraz umiejętności jej krytycznego czytania. Ponieważ i tak część wiedzy zdobytej w gimnazjum przez dany rocznik może ulec dezaktualizacji na skutek zmiany przepisów prawa bądź przemian społecznych, na tym etapie istotne jest przede wszystkim, by uczeń zainteresował się życiem publicznym, poznał język, który pomoże mu go rozumieć i był w stanie na bieżąco szukać informacji na ten temat. Istotne jest również stawianie przed uczniem takich zadań, by uczył się współpracy z innymi w rzeczywistym działaniu społecznym oraz sprawnego funkcjonowania w sytuacjach publicznych (np. umiejętność prowadzenia dyskusji, zebrania, zorganizowania klasowego głosowania czy szkolnych wyborów). Dlatego na tym etapie szczególnie rekomendowana jest **metoda zespołowego projektu uczniowskiego – około 20% treści i umiejętności uczniowie powinni przyswajać tą właśnie drogą** (patrz niżej: uwagi o projekcie edukacyjnym).

Specyficznym dla tego etapu nauczania wymaganiem ogólnym jest przygotowanie ucznia do korzystania z możliwości, jakie stwarza gospodarka rynkowa, w tym do planowania własnej kariery zawodowej. Obszerny blok zagadnień ekonomicznych ma dostarczyć wiedzy potrzebnej do rozumienia podstawowych zjawisk ekonomicznych, do racjonalnego gospodarowania własnymi zasobami, a praktyczne ćwiczenia służyć powinny rozwijaniu postawy przedsiębiorczości.

Szczegółowe wymagania na III etapie nauczania dzielą się na cztery bloki:

- 1) człowiek w społeczeństwie,
- 2) instytucje państwowe i samorządowe,
- 3) Polska w Europie i świecie,
- 4) podstawy gospodarki i przedsiębiorczości. [...]

Metody nauczania

Przedstawione ogólne i szczegółowe cele nauczania wiedzy o społeczeństwie wymagają odpowiedniego sposobu pracy z uczniami. Nie da się skutecznie kształtować obywatelskich umiejętności i postaw, korzystając wyłącznie z tradycyjnych metod, takich jak: wykład, lektura podręcznika i odrabianie ćwiczeń. Edukacja obywatelska powinna być „szkołą demokracji” – musi przekraczać model jednostronnej transmisji wiedzy na rzecz kształcenia zorientowanego na uczestnictwo i dialog. **Nauczyciel jest w tym procesie przewodnikiem i pośrednikiem.**

Takie kształcenie, nastawione na uczestnictwo, polega m.in. na:

- systematycznym odnoszeniu omawianego materiału do doświadczeń i obserwacji uczniów, zachęcanie do dzielenia się nimi,
- krytycznym podejściu do omawianych treści i wykorzystywanych źródeł,
- odwoływaniu się do różnych punktów widzenia i wskazywaniu argumentów „za i przeciw” w rozwiązywaniu problemów życia publicznego,
- korzystaniu z metod aktywizujących uczniów, takich jak: rozwiązywanie problemów, analiza przypadku, debaty i dyskusje, odgrywanie ról, burza mózgów, praca w parach i grupach i in.,
- organizowaniu samodzielnej – indywidualnej i zespołowej – pracy uczniów oraz publicznej prezentacji jej wyników, poprzez wykorzystanie metody zespołowego projektu uczniowskiego. [...]

Prawdziwe problemy, debaty, głosowania i działania

Podczas zajęć uczeń powinien odnosić się do realnych problemów życia publicznego, **brać udział w debatach, uczestniczyć w głosowaniach oraz podejmować działania społeczne.**

Korzystając z analizy rzeczywistych wydarzeń i zjawisk, uczniowie najlepiej rozwijają **umiejętność poszukiwania informacji, krytycznego myślenia, dyskusowania i działania** na rzecz wartości i spraw, które uważają za ważne. **Uczą się formułować wnioski i sądy** na podstawie zdobytych informacji, interpretować wypowiedzi i zachowania aktorów życia publicznego, w tym także idee i opinie odmienne od własnych.

Szczególnie na III etapie nauczania wskazane jest wykorzystywanie **obserwacji** przez uczniów życia otaczającej ich społeczności lokalnej i naturalnego zainteresowania i **zaangażowania w poprawę jakości życia** swojej rodziny, sąsiadów, koleżanek i kolegów, mieszkańców swojej małej ojczyzny.

Na lekcjach uczniowie powinni **rozważać także problemy kontrowersyjne**, a nie tylko takie, co do których panuje powszechna zgoda. Przy kontrowersyjnych tematach nauczyciel musi zadbać o to, by uczniowie przestrzegali reguł demokratycznej debaty, a także, by podjęli próbę zrozumienia innych niż własny punktów widzenia na daną sprawę. Chodzi też o to, by byli w stanie zestawić ze sobą różne stanowiska, podważyć, a nawet poddać krytyce to, co zobaczą, usłyszą i przeczytają.

Uczniowie powinni mieć także możliwość **prezentowania swego stanowiska na forum publicznym** – w klasie, szkole, w ramach wspólnoty lokalnej (wobec przedstawicieli organów władzy i instytucji publicznych), a także wobec szerszego grona odbiorców, np. w Internecie. Warto tworzyć sytuacje, w których młodzi ludzie mogą przekonywać innych (także dorosłych, w tym urzędników publicznych) do działań, które sami uważają za słuszne. Ma to sens zwłaszcza w sytuacji, gdy mogą podjąć działania i mieć swój udział w rozwiązaniu wybranego problemu lub zmianie jakiejś szkodliwej praktyki w szkole, na osiedlu czy w gminie.

Szczególnie cennym elementem edukacji obywatelskiej na wszystkich poziomach jest **uczestnictwo w wyborach**. Okres wyborów powszechnych (samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich, do parlamentu UE) i kampanii wyborczych powinien być wykorzystywany do edukacji o kompetencjach odpowiednich instytucji, znaczenia aktu wyborczego i frekwencji wyborczej. Ważną szkołą demokracji są także wybory do klasowych lub szkolnych instytucji samorządu uczniowskiego.

Uczniowie powinni także mieć **możliwość głosowania** w sprawach dotyczących życia ich klasy i szkoły (czy jechać na wycieczkę, czy nie), a także – po odpowiednim wprowadzeniu i naświetleniu problemu – w sprawach lokalnych (np. temat aktualnej debaty w radzie gminy), ogólnopolskich („gorący temat” debaty publicznej), europejskich (np. kwestia rozważana w Parlamencie Europejskim) i ogólnoświatowych (np. kontrowersja na forum ONZ). Sam sposób głosowania – jawny, przez podniesienie rąk, lub tajny, przez wrzucanie głosów do urny – musi być dostosowany do przedmiotu głosowania i wagi sprawy.

Skoro edukacja obywatelska ma przygotowywać do udziału w życiu publicznym, uczniowie powinni już w ramach zajęć i w trakcie realizacji projektów edukacyjnych **planować i podejmować rzeczywiste działania**. Mogą to być inicjatywy w klasie i szkole (np. założenie gazetki szkolnej), jak i przedsięwzięcia wykraczające poza ramy szkoły, związane z życiem społeczności lokalnej (uporzędowanie miejskiego parku, założenie dyskusyjnego klubu filmowego) czy szerszych społeczności (udział w kampanii na rzecz wysokiej frekwencji w wyborach lub w sprawie globalnego ocieplenia). Młodzi ludzie uczą się przy tym współpracy, planowania własnego działania i odpowiedzialnego wywiązywania się z indywidualnych i zespołowych zadań. Dowiadują się także, jak w praktyce podejmuje się decyzje dotyczące szerszych społeczności, jakie przepisy prawne regulują daną dziedzinę życia, **uczą się promowania swoich inicjatyw i szukania sojuszników**.

Mogą to być zarówno samodzielne inicjatywy uczniów, jak i przedsięwzięcia, do których zachęci uczniów nauczyciel; działania jednorazowe (szkolna kampania informacyjna na temat praw ucznia) lub projekty dłuższe, trwające kilka tygodni lub miesięcy (wolontariat na rzecz bezdomnych zwierząt). Szkoła powinna stworzyć takie możliwości, by każdy uczeń choć raz do roku wziął udział w społecznym działaniu.

Edukacyjny projekt uczniowski

Ze względu na cele przedmiotu *wiedza o społeczeństwie*, na III etapie edukacyjnym około 20% treści nauczania określonych w podstawie programowej tego przedmiotu powinno być realizowanych w formie uczniowskiego projektu edukacyjnego, a na IV etapie edukacyjnym – co najmniej 10%. Uczniowski projekt edukacyjny powinien mieć charakter zespołowy, choć poszczególne zadania mogą być wykonywane indywidualnie. Wskazane jest, by każdy uczeń uczestniczył w co najmniej jednym projekcie w każdym roku nauczania przedmiotu.

Realizując projekt, uczeń:

- zdobywa wiedzę i umiejętności związane z przedmiotem projektu;
- wybiera problem lub działanie, zgodnie ze swoimi zainteresowaniami i założonymi celami projektu;
- poszukuje sposobów zbadania i rozwiązania problemu oraz skutecznego przeprowadzenia założonego w projekcie działania;
- organizuje własną pracę i współpracuje z innymi uczestnikami projektu;
- wytrwale i w przemyślany sposób dąży do realizacji zamierzonego celu;
- przygotowuje i przeprowadza publiczną prezentację efektów projektu (np. na forum klasy, szkoły, gminy).

Etapy realizacji uczniowskiego projektu edukacyjnego oraz zadania nauczyciela:

- 1) wprowadzenie: nauczyciel przekazuje podstawy wiedzy na temat wybranego zagadnienia i pomaga uczniom zdobyć umiejętności umożliwiające przeprowadzenie projektu;
- 2) wybór problemu i formy działania: nauczyciel przedstawia możliwe tematy projektów lub pomaga uczniom w zaproponowaniu własnego tematu;

- 3) zaplanowanie pracy nad projektem i prezentacji końcowej: nauczyciel pomaga w stworzeniu planu działań i podziału zadań, w wyborze formy prezentacji końcowej, podaje kryteria oceniania;
- 4) realizacja zaplanowanych działań: nauczyciel konsultuje i akceptuje realizację kolejnych etapów zadania;
- 5) publiczna prezentacja efektów: nauczyciel stwarza możliwość publicznej prezentacji efektów projektu oraz ocenia go.

Tam, gdzie jest to uzasadnione merytorycznie, uczniowie powinni być zachęceni do projektów interdyscyplinarnych, wychodzących poza ramy *wiedzy o społeczeństwie*, które mogą być prowadzone we współpracy z nauczycielem historii, języka polskiego, geografii, a nawet biologii czy matematyki.

Technologie informacyjno-komunikacyjne w nauczaniu *wiedzy o społeczeństwie*

W nauczaniu *wiedzy o społeczeństwie* szczególną rolę może odegrać zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Korzystanie z Internetu umożliwia uczniom i nauczycielom szybki dostęp do informacji o życiu publicznym, uregulowań prawnych, wzorów druków i pism urzędowych, materiałów źródłowych, wiadomości o aktualnych wydarzeniach w Polsce i na świecie, a także prac publicystycznych i naukowych poszerzających wiedzę ucznia.

Internet to miejsce otwartej debaty – analizy i komentowania wydarzeń, działań i decyzji dotyczących życia publicznego. To także narzędzie rzeczywistego działania obywatelskiego (np. wysyłania listów w obronie prześladowanych), szukania sojuszników własnych inicjatyw, a nawet głosowania. Dlatego nauczyciel powinien zachęcać uczniów do uczestnictwa w społecznościach i dyskusjach internetowych. Sieć może stać się „naturalnym środowiskiem” dla skutecznej i atrakcyjnej dla młodych ludzi edukacji obywatelskiej, oczywiście pod warunkiem, że uczniowie zostaną przygotowani do krytycznej oceny wartości stron i wiarygodności dostępnych źródeł oraz będą świadomi zasad prawnych i etycznych związanych z korzystaniem z Internetu.

Uczniowie nie muszą przy tym pozostać biernymi odbiorcami tych przekazów – powinni także być zachęceni do samodzielnego tworzenia własnych tekstów, prezentacji multimedialnych, filmów, nagrań i innych wypowiedzi oraz zamieszczania ich w Internecie (np. w formie blogu, w serwisie społecznościowym, na stronie szkoły czy organizacji pozarządowej).

Podstawowe aplikacje komputerowe, takie jak: edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, bazy danych czy narzędzia do tworzenia prezentacji multimedialnych, czynią pracę z uczniami bardziej skuteczną, atrakcyjną i ułatwiają prezentację jej efektów.

Ocenianie uczniów

Ocena służy klasyfikowaniu uczniów, ale także pełni rolę informacyjną i motywacyjną, dzięki czemu może wesprzeć proces nauczania. Ocenianie na *wiedzy o społeczeństwie* musi pozostawać w zgodzie z wewnątrzszkolnym systemem oceniania, jego zasadami i priorytetami. Ocena dotyczy wiedzy ucznia, jego obywatelskich umiejętności, uczestnictwa w zajęciach, a nawet pozalekcyjnej aktywności (np. w realizacji uczniowskich projektów). To od nauczyciela zależy, w jakim stopniu będzie uwzględniał poszczególne elementy w ostatecznej ocenie.

Zadaniem nauczyciela jest tworzyć warunki, w których uczniowie będą rozwijali postawy odpowiedzialności, zaangażowania czy otwartości. Nauczyciel powinien jednak unikać oceniania uczniów za wyrażane postawy i przekonania – uczniowie nie mogą być oceniani za swoje poglądy polityczne czy orientację ideową. Nauczyciel nie może jednak tolerować wypowiedzi i zachowań

sprzecznych ze standardami praw człowieka, np. rasistowskich lub antysemickich. Musi jasno komunikować wartości towarzyszące wychowaniu obywatelskiemu – takie jak: wolność, sprawiedliwość, równość, prawa człowieka, szacunek dla prawa, solidarność, tolerancja, patriotyzm.

Ze względu na rekomendowane powyżej metody pracy z uczniami, konieczne staje się zwrócenie szczególnej uwagi na sposób oceniania różnych form aktywności ucznia na lekcjach – wypowiedzi pisemnych i ustnych, udziału w dyskusji czy socjodramie, ich zaangażowania w projekty indywidualne i zespołowe itp. Ponieważ dla skuteczności nauczania ważny jest nie tylko stopień, jaki ostatecznie uzyska uczeń, ale także sam proces oceniania, przed przystąpieniem do wykonania zadania uczniowie powinni znać kryteria oceny i wiedzieć, jakie warunki ma spełniać ich praca i na co konkretnie nauczyciel będzie zwracał szczególną uwagę. Dodatkowo, konstruowanie kryteriów oceny wspólne z uczniami może być elementem wspierającym proces nauczania.

W nauczaniu wiedzy o społeczeństwie, zarówno w gimnazjum, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych, szczególnie adekwatne jest uzupełnianie oceny sumującej, czyli wyrażonej stopniem, i podsumowującej prace uczniów na koniec nauczania tematu lub działu oceną kształtującą.

Ocena kształtująca powinna dawać uczniowi konkretną informację zwrotną: co zrobił dobrze, co powinien poprawić, w jaki sposób ma to zrobić i jak dalej ma się rozwijać. Taki sposób oceniania pomaga uczniowi się uczyć i lepiej zrozumieć, co naprawdę kryje się za wymaganiami szczegółowymi.

źródło: www.reformaprogramowa.men.gov.pl

KSZTAŁCENIE KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH I OBYWATELSKICH UCZNIÓW METODĄ PROJEKTÓW

Uczniowie realizujący projekty edukacyjne zdobywają **wiedzę** i rozwijają **umiejętności**, takie jak:

- formułowanie celów,
- planowanie pracy,
- organizowanie pracy własnej,
- współpraca w grupie,
- rozwiązywanie problemów swego otoczenia i szerszych społeczności,
- odpowiedzialne uczestniczenie w urzeczywistnianiu programów, kampanii, akcji itp.,
- nawiązywanie współpracy z organizacjami społecznymi i instytucjami publicznymi,
- stawianie pytań badawczych,
- korzystanie z różnych źródeł informacji,
- zbieranie, selekcjonowanie i przetwarzanie informacji,
- integrowanie wiedzy z różnych dyscyplin naukowych,
- myślenie twórcze,
- wyciąganie wniosków z danych i obserwacji,
- analizowanie, wyjaśnianie i ocenianie wydarzeń życia publicznego,
- przygotowanie i prezentowanie efektów pracy własnej i zespołowej,
- przygotowanie i praktykowanie wystąpień publicznych,
- formułowanie i wyrażanie swoich opinii,
- słuchanie poglądów wyrażanych przez innych,
- korzystanie z różnych form komunikowania się,
- rozwiązywanie konfliktów,
- podejmowanie decyzji, uczestniczenie w procesach decyzyjnych,
- samodzielne uczenie się, ocenianie własnej pracy.

Urzeczywistnianie projektów edukacyjnych kształtuje u uczniów **postawy** obywatelskie, takie jak:

- świadomość praw i obowiązków,
- zainteresowanie problematyką społeczną, ekonomiczną, polityczną i prawną,
- motywacja poznawcza,
- zaangażowanie w działania obywatelskie,
- przyjmowanie odpowiedzialności za podejmowane działania,
- odpowiedzialne pełnienie powierzonych ról społecznych,
- gotowość podejmowania inicjatyw społecznych,
- otwartość na nowe wyzwania i doświadczenia,
- wrażliwość społeczna,
- przeciwstawianie się patologiom społecznym i przejawom dyskryminacji,
- okazywanie szacunku dla innych ludzi,
- poczucie więzi ze wspólnotą lokalną, narodową, europejską i globalną,
- poczucie własnej wartości,
- szacunek dla odrębności innych kultur oraz systemów wartości,
- otwartość na odmienne poglądy,
- kultura osobista,
- wytrwałość w pokonywaniu trudności,
- świadome realizowanie swoich celów życiowych.

ISTOTA, RODZAJE, ETAPY PRACY METODĄ PROJEKTÓW

*Jeżeli chcesz, aby ludzie wykonali dla ciebie wartościową pracę,
daj im wartościową pracę do wykonania.*

F. Herzberg

Istota metody projektów

Metoda projektów jest metodą kształcenia sprowadzającą się do tego, że **zespół uczniów** samodzielnie realizuje i prezentuje pewne przedsięwzięcie.

- Grupę realizującą projekt może tworzyć zarówno **kilku**, jak i **wszyscy uczniowie** danej klasy czy nawet szkoły.
- Źródłem projektów mogą być treści szkolnych **programów nauczania** oraz problemy życia codziennego.
- Punktem wyjścia jest jakaś **sytuacja problemowa**, jakieś **zamierzenie**, podjęcie jakiejś **inicjatywy**, wytyczenie jakiegoś **celu**, punktem dojścia – szeroko rozumiany **produkt**.
- Organizacja działań opiera się na **uczniach odpowiedzialnych** za realizację poszczególnych etapów i komponentów projektu. **Nauczyciel** zaś pełni rolę koordynatora i konsultanta.
- Rezultaty pracy **prezentowane są publicznie** na forum klasy lub szkoły.
- Ważnym elementem metody jest **wielowymiarowe ocenianie** przebiegu i efektów projektu, a także nabytych osiągnięć uczniów.
- Metoda projektów **wspomaga reformę programową systemu edukacji** w zakresie:
 - realizacji celów kształcenia i treści nauczania,
 - podejmowania przez szkołę problemów środowiskowych,
 - demokratyzacji życia szkoły.

Rodzaje projektów edukacyjnych

1. **Projekty poznawczo-badawcze** – polegają na zebraniu i usystematyzowaniu informacji o pewnych zagadnieniach lub na rozwiązaniu jakiegoś problemu.
2. **Projekty działania** – polegają na realizacji programu, kampanii, akcji itp. w szkole lub środowisku lokalnym.
3. **Projekty produkcyjno-wykonawcze** – polegają na urzeczywistnianiu, wyprodukowaniu konkretnego obiektu, przedmiotu, modelu itp.

Etapy pracy metodą projektów, zadania nauczyciela i uczniów

ETAP I. ZAINICJOWANIE PROJEKTU

- **Nauczyciel** zapoznaje uczniów z istotą metody projektów.
- **Nauczyciel** określa ogólną tematykę i formę projektu.
- **Uczniowie** wybierają temat projektu.
- **Uczniowie** tworzą grupy, w których będą realizować projekt.
- **Uczniowie** sporządzają **opis projektu** zawierający:

- szczegółowy temat projektu,
- cele projektu,
- przewidywaną formę i czas realizacji,
- przewidywany termin i sposoby prezentacji,
- plan pracy grupy, zakres zadań dla każdego z uczestników,
- kryteria oceny uczniów w pracy nad projektem.

Nauczyciel i uczniowie wspólnie analizują, korygują i akceptują założenia projektu, będące podstawą do opracowania **instrukcji/kontraktu** na wykonanie projektu.

ETAP II. ZAWARCIE KONTRAKTU

Nauczyciel przygotowuje **instrukcję/kontrakt** zawierający:

- temat projektu,
- cele projektu,
- plan działania – zadania dla każdego ucznia w grupie,
- źródła informacji i materiałów,
- terminy konsultacji z nauczycielem,
- termin, miejsce i formę prezentacji,
- kryteria oceny projektu.

Nauczyciel i uczniowie podpisują się pod **instrukcją/kontraktem** (wzór – patrz: str. 23).

ETAP III. REALIZACJA PROJEKTU

Urzeczywistnianie projektu przez **uczniów** powinno przebiegać poza godzinami lekcyjnymi, zgodnie z przyjętym planem działań.

Samodzielna praca **uczniów** polega na realizacji takich **form**, jak np.:

- zbieranie, analizowanie i selekcja informacji z różnych źródeł: specjalistycznej literatury, dokumentów, sprawozdań, raportów, prasy codziennej i specjalistycznej, Internetu, obserwacji itp.,
- opracowanie programu przedsięwzięcia,
- realizacja programów, kampanii, akcji itp., organizowanych i promowanych przez m.in. organizacje pozarządowe,
- wykonywanie określonych produktów, np.: prezentacji multimedialnych, filmów, makiet, map, folderów, gazetek, broszur, ulotek, plakatów, wystaw zdjęć, portfolio itp.,
- tworzenie strony internetowej,
- przeprowadzanie wywiadów,
- nawiązywanie kontaktów z ekspertami w danej dziedzinie,
- badania ankietowe opinii,
- dokumentowanie efektów działań,
- sporządzanie sprawozdań,
- przygotowywanie wykładów, debat, dyskusji, konferencji naukowych itp.,
- organizacja konkursów,
- opracowanie gier dydaktycznych,
- przygotowanie studium przypadku,
- przygotowanie wspólnej prezentacji,
- ...

Nauczyciel:

- koordynuje,
- doradza,
- konsultuje,
- pomaga,

- monitoruje,
- obserwuje,
- inspiruje,
- wspiera,
- ...

ETAP IV. PREZENTACJA PROJEKTU

Uczniowie prezentują swoje dokonania w klasie lub na lekcjach otwartych, w **formach**, jak np.:

- odczyt, wykład, prelekcja, debata,
- konferencja, seminarium,
- raport z przeprowadzonego badania,
- prezentacja modelu, makiety, folderu, przewodnika itp.,
- wystawa prac wykonanych przez uczniów (albumy, plakaty, rysunki, modele, zdjęcia, plansze, foliogramy, slajdy) z komentarzem,
- gazetka szkolna, folder, plakat edukacyjny,
- portfolio,
- prezentacja problemu w formie inscenizacji,
- projekcje filmów,
- prezentacje multimedialne,
- założenie strony internetowej,
- audycja w radiowęźle,
- happening,
- realizacja programu, akcji, kampanii itp.,
- zaproszenie ekspertów np. z organizacji pozarządowych,
- organizacja konkursów,
- gry dydaktyczne,
- studium przypadku,
- promocja
- ...

Nauczyciel:

- zapewnia warunki techniczne prezentacji,
- słucha,
- obserwuje,
- zadaje pytania,
- ...

ETAP V. OCENA PROJEKTU

Przyznanie punktów (np. od 0 do 10) za:

- sformułowanie tematu,
- określenie celów projektu,
- innowacyjność projektu,
- kreatywność w podejściu do rozwiązania problemu określonego w temacie,
- dobór źródeł informacji,
- przestrzeganie harmonogramu – terminowość,
- stopień realizacji zamierzonych celów,
- poziom zaangażowania w pracę,
- jakość prezentacji projektu na forum,
- ...

WZÓR

instrukcji/kontraktu

1. Tytuł projektu

.....

2. Cele projektu

Cel ogólny:

-

Cele operacyjne

Uczeń:

-
-
-
-
-

3. Czas wykonania projektu (termin rozpoczęcia i zakończenia)

.....

4. Plan działań (tabela)

Lp.	Zadania uczniów	Formy realizacji	Odpowiedzialny zespół/uczeń	Termin
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

5. Sposoby i terminy konsultacji z nauczycielem (nauczycielami)

.....

6. Zobowiązania nauczyciela (zakres pomocy)

.....

7. Termin, miejsce i forma prezentacji

.....

8. Ocena projektu (zasady, formy, kryteria)

.....

9. Data, podpisy uczniów i nauczyciela

MOTYWOWANIE UCZNIÓW

Nauczyciel, pragnąc wzmocnić naturalną motywację pozytywnego działania swoich podopiecznych, powinien:

- wyjaśnić uczniom, na czym polega metoda projektów,
- przedstawić uczniom zasady współpracy przy realizacji projektu edukacyjnego,
- rozbudzać zainteresowania uczniów,
- przedstawić uczniom konkretne korzyści wynikające z urzeczywistnienia projektu,
- ukazywać wartość i użyteczność gromadzonej wiedzy i nabywanych umiejętności,
- przyjmować stosownie do etapu realizacji projektu rolę mentora, opiekuna, przywódcy, instruktora, kierownika, konsultanta, doradcy, kontrolera, mediatora, arbitra itp.,
- wyznaczać realne i wykonalne zadania,
- uczyć podopiecznych samodzielności i autokontroli,
- uczyć efektywnego współdziałania w zespole,
- eliminować źródła i formy współzawodnictwa,
- budować wzajemne zaufanie,
- dbać o szybki przepływ rzetelnej informacji,
- reagować na potrzeby i problemy uczniów,
- służyć pomocą podopiecznym,
- pobudzać do kreatywności,
- systematycznie sprawdzać stopień wykonania kolejnych zadań,
- stosować różne formy kontroli pracy uczniów,
- utrzymywać częsty kontakt z uczniami,
- stwarzać przyjazny klimat,
- okazywać życzliwość,
- wyrażać w różnych formach uznanie za zrealizowane przedsięwzięcia,
- pomagać w rozwiązywaniu problemów,
- zaangażować ekspertów i obserwatorów do oceny publicznej prezentacji,
- omawiać z rodzicami osiągnięcia uczniów,
- promować projekt w szkole i poza szkołą.
- ...

CECHY DOBRZYCH PROJEKTÓW EDUKACYJNYCH

- wyraźne cele ustalane wspólnie z uczniami,
- dobra instrukcja zawierająca:
 - temat,
 - cele,
 - zadania,
 - formy i metody realizacji zadań,
 - terminy,
 - odpowiedzialnych,
 - kryteria oceny,
- łączenie treści edukacyjnych z różnych dziedzin,
- równoczesne poszerzanie wiedzy, kształcenie umiejętności i kształtowanie postaw,
- uwzględnienie indywidualnych potrzeb, zainteresowań i uzdolnień uczniów,
- przewaga pracy zespołowej,
- publiczne prezentowanie efektów pracy.
- ...

Janusz Korzeniowski

ZALECANA LITERATURA NA TEMAT METODY PROJEKTÓW

Gołębiak B.D., *Uczenie metodą projektów*, Warszawa 2002.

Królikowski J., *Projekt edukacyjny*, Warszawa 2000.

Mikina A., Zając B., *Jak wdrażać metodę projektów? Poradnik dla nauczycieli i uczniów gimnazjum, liceum i szkoły zawodowej*, Kraków 2001.

Mikina A., *Metoda projektów w kreowaniu przedsiębiorczych postaw ucznia. Poradnik dla nauczycieli nie tylko przedsiębiorczości*, Warszawa 1998.

Szymański M., *O metodzie projektów. Z historii, teorii i praktyki pewnej metody kształcenia*, Warszawa 2000.

**FORMY REALIZACJI WYBRANYCH TREŚCI NAUCZANIA
PODSTAWY PROGRAMOWEJ WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE
W GIMNAZJUM – PROPOZYCJE METODYCZNE**

Projekty uczestników
Forum Nauczycieli Edukacji Obywatelskiej

SCENARIUSZ nr 1

Magdalena Łysakowska

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

3. Współczesne społeczeństwo polskie.

Uczeń:

- 3) przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa jego możliwe rozwiązania.

Tytuł projektu

Jest problem? To działamy!

Cele projektu

Cel ogólny: Rozpoznawanie problemów najbliższego otoczenia i szukanie ich rozwiązań.

Cele operacyjne. Uczeń:

- przedstawia problemy społeczne, które dotyczą mieszkańców jego miejscowości,
- wartościuje problemy wskazane przez społeczność lokalną,
- wymienia instytucje zajmujące się problemami społecznymi,
- wskazuje możliwości ich rozwiązania.

Czas wykonania projektu

4–5 tygodni: od początku listopada do 5 grudnia (Międzynarodowy Dzień Wolontariatu)

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Zebranie i analiza informacji o problemach społeczności lokalnej.	A. Przygotowanie i przydzielenie grupom obszarów, w których mogą szukać problemów występujących w różnych dziedzinach życia. Grupa I. • oświata i wychowanie• opieka społeczna• administracja publiczna Grupa II. • zagospodarowanie przestrzenne,• bezpieczeństwo publiczne,• ochrona środowiska Grupa III. • działalność usługowa• kultura i ochrona dziedzictwa narodowego• ochrona zdrowia Grupa IV. • transport i łączność• kultura fizyczna i sport• wizerunek gminy/miasta B. Opracowanie ankiety do przeprowadzenia wśród nauczycieli, uczniów oraz ich bliskich, sąsiadów, właścicieli okolicznych sklepów itp. C. Przeprowadzenie ankiety typu ranking – ankietowany jest proszony o uszeregowanie kilku (5–7) odpowiedzi według stopnia ważności. D. Opracowanie wyników ankiety. E. Podliczenie wyników i wyznaczenie problemu, którym zajmie się młodzież.

2. Przeanalizowanie najpoważniejszego problemu w gminie.	A. Sporządzenie listy instytucji, w których uczniowie mogą znaleźć potrzebne informacje, np. • administracja samorządowa, • ośrodek pomocy rodzinie, • świetlica środowiskowa, • policja, • organizacje pożytku publicznego, • lokalne media, • parafia, • instytucje oświatowe i kulturalne, • inne. B. Przydzielenie zespołom instytucji, w których mają przeprowadzić wywiady. C. Przygotowanie zagadnień, które będą poruszane w wywiadach, i przykładowych pytań, np.: 1. Czym zajmuje się instytucja, którą Pan/Pani reprezentuje? 2. Jaką funkcję Pan/Pani pełni? 3. Jak ważny jest to problem w naszej miejscowości/gminie? 4. Jaki jest zasięg tego problemu/czy dotyczy on tylko naszej społeczności? 5. Jakie są jego przejawy? 6. Jakie są jego przyczyny? 7. Jakie są jego konsekwencje? 8. Jakie działania podejmuje instytucja, którą Pan/Pani reprezentuje, by temu przeciwdziałać lub łagodzić skutki? 9. Jakie są rezultaty tych działań? 10. Gdzie można zdobyć więcej informacji na ten temat? 11. Czy młodzież może coś zrobić w tej sprawie? 12. Jeżeli znajdziemy rozwiązanie tej kwestii, czy możemy liczyć na współdziałanie instytucji, którą Pan/Pani reprezentuje? D. Umówienie się z konkretnymi pracownikami wybranych instytucji (osobiście, telefonicznie lub przez e-mail). E. Przeprowadzenie rozmów. F. Opracowanie wyników.
3. Zaproponowanie działań służących rozwiązaniu problemu.	A. Ustalenie, co uczniowie gimnazjum mogą zrobić, aby pomóc rozwiązać problem? B. Wspólne przeprowadzenie analizy SWOT zaplanowanych działań: • S (<i>Strengths</i>) – mocne strony • W (<i>Weaknesses</i>) – słabe strony • O (<i>Opportunities</i>) – szanse • T (<i>Threats</i>) – zagrożenia. C. Przekazanie odpowiednim instytucjom, radnym, lokalnym mediom wyników badań i propozycji działań.

Forma prezentacji

Zad 1. i 2.

- Prezentacja w formie multimedialnej (wyniki opracowane w programie Microsoft Excel lub Power Point) po 2 tygodniach.
- Wnioski z przeprowadzonych badań – na tablicy Samorządu Uczniowskiego, Szkolnego Klubu Wolontariusza, pedagoga lub innej.

Zad 3.

- Ostateczna prezentacja – na lekcji wiedzy o społeczeństwie.
- Końcowe wyniki oraz analizę SWOT w formie plakatów, prezentacji multimedialnej przekazujemy do biblioteki szkolnej – dział: „Nasze badania” oraz zamieszczamy na stronie WWW gimnazjum.
- Jeżeli w szkole obchodzony jest Międzynarodowy Dzień Wolontariatu, efekty można zaprezentować na forum szkoły wraz z innymi akcjami poświęconymi temu świętu. Warto także przedstawić wyniki projektu podczas imprez lokalnych (np. festynów), na których pojawić się mogą przedstawiciele administracji samorządowej.

SCENARIUSZ nr 2

Elżbieta Kulik

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

4. Być obywatelem.

Uczeń:

- 3) przedstawia cechy dobrego obywatela; odwołując się do historycznych i współczesnych postaci, wykazuje znaczenie postaw i cnót obywatelskich.

Tytuł projektu

Być obywatelem

*Szczęście człowieka na ziemi zaczyna się dlań wtedy,
gdy zapominając o sobie, zaczyna żyć dla innych.*

Vincent van Gogh

Cele projektu

Cel ogólny: Określenie wzoru osobowego dobrego obywatela.

Cele operacyjne

Uczeń:

- podaje przykłady konkretnych osób, które można uznać za dobrych obywateli,
- przedstawia formy i przykłady działań prospołecznych,
- wymienia postawy i cnoty obywatelskie, którymi powinien cechować się dobry obywatel,
- wykazuje znaczenie postaw i cnót obywatelskich dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Czas wykonania projektu

Trzy tygodnie

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Grupa I Przedstawienie postaci Jerzego Owsiaaka i Janiny Ochojskiej.	Uczniowie w formie prezentacji multimedialnej przedstawiają działalność Jerzego Owsiaaka w Fundacji Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy i Janiny Ochojskiej w Polskiej Akcji Humanitarnej. Zwracają uwagę na ich zaangażowanie w niesienie pomocy innym.
2. Grupa II Przedstawienie postaci Marka Kotańskiego i Anny Dymnej.	Uczniowie w formie plakatu prezentują postać Marka Kotańskiego i Anny Dymnej oraz zwracają uwagę na ich zaangażowanie w niesienie pomocy ludziom jej potrzebującym i skrzywdzonym przez los.
3. Grupa III Przedstawienie bohaterów lektury <i>Kamienie na szaniec</i> Aleksandra Kamińskiego lub <i>Pamiętnik Powstania Warszawskiego</i> Mirona Białoszewskiego.	Uczniowie w formie wypracowania przedstawiają wybranych bohaterów lektury. Określają wymiary patriotyzmu dawniej i dziś. <i>Naród, który nie szanuje swojej przeszłości, nie zasługuje na szacunek teraźniejszości i nie ma prawa do przyszłości.</i> Marszałek Józef Klemens Piłsudski

4. Grupa IV Przygotowanie informacji na temat organizacji ekologicznych działających w Polsce.	Uczniowie przygotowują prezentację na temat organizacji zajmujących się ochroną środowiska naturalnego, np. Ligi Ochrony Przyrody oraz Polskiego Klubu Ekologicznego. Zadaniem tej grupy jest określenie form i podanie przykładów działań proekologicznych.
5. Grupa V Przedstawienie rodzajów odpowiedzialności i ich znaczenia w życiu społecznym.	Uczniowie przygotowują krótki film dydaktyczny na temat odpowiedzialności w życiu społecznym.
6. Opracowanie <i>Katalogu cech dobrego obywatela.</i>	Grupy przedstawiają efekty swojej pracy i wybierają uniwersalne cechy dobrego obywatela, np.: uspołecznienie, uczciwość, odpowiedzialność, wytrwałość, wrażliwość społeczna, tolerancja, poszanowanie tradycji i kultury własnego narodu, odwaga cywilna, dbałość o środowisko naturalne itp.

Forma prezentacji

Przedstawienie i omówienie zrealizowanych form ze wskazaniem, jakie cechy dobrego obywatela reprezentuje dana postać.

SCENARIUSZ nr 3

Agata Popielarz

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

6. Środki masowego przekazu.

Uczeń:

2) charakteryzuje prasę, telewizję, radio, Internet jako środki masowej komunikacji i omawia wybrany tytuł, stację czy portal ze względu na specyfikę przekazu i odbiorców.

Tytuł projektu

Od sumeryjskiej tabliczki do Internetu

Cele projektu

Cel ogólny: Charakteryzowanie środków masowej komunikacji.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcie: środki masowego przekazu,
- wymienia rodzaje środków masowego przekazu (audiowizualnych, tekstowych),
- rozróżnia podział współczesnych środków masowego przekazu ze względu na rodzaj, częstotliwość ukazywania, tematykę, odbiorców,
- wyjaśnia historyczne podłoże powstawania mediów, ich rozwój,
- charakteryzuje środki masowego przekazu na wybranych przykładach (Internet, prasa, telewizja, radio),
- porównuje sposoby przekazywania informacji przez różne mass media, np. elektroniczne i tradycyjne,
- analizuje wybrane przekazy kreujące wzorce, zachowania, postawy,
- dokonuje selekcji informacji, posługując się różnymi środkami masowego przekazu,
- krytycznie analizuje informacje przekazywane za pośrednictwem środków masowego przekazu,
- wyjaśnia, na czym polega kulturotwórcza rola mediów,
- dostrzega zagrożenia płynące ze strony współczesnych mediów,
- określa funkcje współczesnych środków masowej komunikacji.

Czas wykonania projektu

Trzy tygodnie

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
	Nauczyciel określa cele i założenia organizacyjne projektu. Wyjaśnia pojęcie: środki masowego przekazu, klasyfikuje je ze względu na rodzaj, częstotliwość ukazywania, tematykę, odbiorców.
1. Grupa I. Internet Zbieranie informacji dotyczących Internetu jako środka masowego komunikowania o szerokim zasięgu i ich analiza.	A. Przedstawienie historii powstania Internetu. B. Szukanie informacji na temat wykorzystania Internetu. C. Charakteryzowanie wartości informacyjnej zasobów internetowych. D. Wykazanie różnic między przekazem elektronicznym i tradycyjnym. E. Przedstawienie korzyści i zagrożeń wynikających z funkcjonowania Internetu. F. Dokonanie charakterystyki wybranych portali internetowych ze względu na prezentowaną przez nie tematykę, odbiorców.

2. Grupa II. Prasa Zbieranie informacji dotyczących prasy jako środka masowego komunikowania o szerokim zasięgu i ich analiza.	A. Przedstawienie historii powstania prasy. B. Dokonanie oceny znaczenia wynalazku druku. C. Przedstawienie klasyfikacji współczesnej prasy ze względu na częstotliwość ukazywania, tematykę, odbiorców. D. Odszukanie różnic między gazetą a czasopismem. E. Scharakteryzowanie wybranych tytułów prasowych ze względu na częstotliwość ukazywania, tematykę, odbiorców.
3. Grupa III. Telewizja Zbieranie informacji dotyczących telewizji jako środka masowego komunikowania o szerokim zasięgu i ich analiza.	A. Przedstawienie historii powstania telewizji. B. Wyjaśnienie, na czym polega podział na telewizję publiczną i prywatną. C. Wyjaśnienie, czym jest abonament. D. Wyjaśnienie znaczenia kolorowych symboli umieszczanych na ekranie telewizora. E. Wyszukanie zadań realizowanych przez współczesną telewizję (np. informacja, rozrywka, edukacja, wychowanie, relaks). F. Zwrócenie uwagi na zagrożenia płynące z programów telewizyjnych (np. wywieranie wpływu na postawy, sterowanie rzeczywistością, uzależnienia, podglądactwo).
4. Grupa IV. Radio Zbieranie informacji dotyczących radia jako środka masowego komunikowania o szerokim zasięgu i ich analiza.	A. Przedstawienie historii radia. B. Wyjaśnienie znaczenie radia dawniej i dziś. C. Przedstawienie wybranych stacji radiowych z uwzględnieniem np. rodzaju prezentowanej muzyki, słuchaczy. D. Ukazanie różnic między radiem a wizualnymi środkami masowego przekazu. E. Wyjaśnienie, w jaki sposób audycje radiowe mogą kreować wzorce, zachowania, postawy.

Forma prezentacji

Przedstawienie prezentacji multimedialnej, broszur, ulotek, albumów, plakatów.

Wyświetlenie krótkiego filmu.

Wygłoszenie prelekcji.

SCENARIUSZ nr 4

Agata Popielarz

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

6. Środki masowego przekazu.

Uczeń:

- 4) Uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.

Tytuł projektu

Sondaż prawdę ci (pod)powie

Cele projektu

Cel ogólny: Zrozumienie znaczenia opinii publicznej we współczesnym świecie.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia: opinia publiczna, sondaż, grupa reprezentatywna, respondent,
- wymienia sposoby wyrażania opinii publicznej,
- podaje nazwy ważnych polskich i światowych ośrodków badania opinii publicznej,
- wskazuje przykłady wpływu opinii publicznej na życie obywateli,
- omawia formy i sposoby kształtowania opinii publicznej,
- wykazuje znaczenie analizowanego raportu,
- przeprowadza minisondaż opinii publicznej na zaproponowany temat,
- odczytuje i interpretuje wyniki sondażu.

Czas wykonania projektu

Trzy tygodnie

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Odszukanie polskich i światowych ośrodków badania opinii publicznej.	A. Wyszukiwanie najbardziej znanych polskich i światowych ośrodków badania opinii publicznej. B. Ustalanie, czym się zajmują ośrodki badania opinii publicznej. C. Odszukanie przykładowych raportów CBOS, OBOP: – http://www.tns-global.pl – http://www.cbos.pl – http://www.ccm.pl
2. Określanie sposobów wyrażania opinii publicznej.	A. Wyjaśnianie pojęć: opinia publiczna, sondaż, grupa reprezentatywna, respondent. B. Odszukanie przykładowych sondaży, ankiet, na stronach internetowych wymienionych poniżej ośrodków: – http://www.cbos.pl – http://poland.gallup.com – http://praca.gazetaprawna.pl – http://akson.sgh.waw.pl C. Wyjaśnianie na przykładach, na czym polegają sposoby wyrażania opinii publicznej w formie np. ankiety, sondażu, apelu, petycji, protestu.

3. Wykazanie, w jaki sposób kształtuje się opinia publiczna.	Przedstawienie form i przykładów kształtowania opinii publicznej.
4. Przedstawienie obszarów wpływu opinii publicznej na życie społeczeństwa.	A. Wyszukanie obszarów wpływu opinii publicznej na życie społeczeństwa. Grupa I. Wpływ opinii publicznej na życie polityczne, np. kampania wyborcza do organów samorządu terytorialnego, protest, petycja, referendum w sprawie odwołania burmistrza gminy. Grupa II. Wpływ opinii publicznej na rozwiązywanie problemów środowiska lokalnego, np.: zainteresowanie sprawami gminy, kwestia lokalnych sporów, protest w sprawie budowy spalarni śmieci, petycja w sprawie budowy ścieżki rowerowej. Grupa III. Wpływ opinii publicznej w środkach masowego przekazu: media jako „czwarta władza”, np. artykuły w lokalnej prasie dotyczące problemu zamknięcia szkoły podstawowej, likwidacji szpitala, informowanie o akcjach społecznych (sześciolatki do szkół). B. Wskazanie innych obszarów wpływu opinii publicznej na życie obywateli.
5. Analiza raportu np. Ośrodka Badania Opinii Publicznej.	A. Analizowanie treści raportu. B. Przedstawienie wyników interpretowanego raportu, ze szczególnym zwróceniem uwagi na: cel badania, datę badania, grupę reprezentatywną objętą badaniem, formę i treść pytań skierowanych do respondentów, instytucję prowadzącą badanie. C. Wykazanie znaczenia danego raportu. D. Podkreślenie znaczenia wiarygodności raportów dla społeczeństwa.
6. Przeprowadzenie badania opinii publicznej (minisondaż).	A. Wybranie tematyki minisondażu (ankiety) dotyczącego np. funkcjonowania samorządu lokalnego. B. Opracowanie ankiety. C. Przeprowadzenie anonimowych badań ankietowych, np. na temat: <i>Jak działa moja gmina</i>, dotyczących skuteczności sprawowania władzy w gminie. D. Przedstawienie wyników i wniosków z przeprowadzonej ankiety.

Forma prezentacji

Przedstawienie prezentacji multimedialnej, broszur, ulotek, albumów, plakatów.

Wyświetlenie krótkiego filmu.

Wygłoszenie prelekcji.

SCENARIUSZ nr 5

Joanna Tyczkowska

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

7. Wyborcy i wybory.

Uczeń:

4) krytycznie analizuje ulotki, hasła i spoty wyborcze.

Tytuł projektu

Jak nas widzą, ...tak nas wybiorą

Cele projektu

Cel ogólny: Analizowanie wybranych form prowadzenia kampanii wyborczej.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wymienia oczekiwania wyborców wobec polityków startujących w wyborach,
- porównuje i ocenia hasła wyborcze,
- charakteryzuje programy poszczególnych ugrupowań politycznych na podstawie materiałów wyborczych,
- analizuje i ocenia wiarygodność uczestników kampanii wyborczych.

Czas wykonania projektu

Realizacja projektu powinna zająć uczniom około miesiąca. Jeżeli jest to możliwe, projekt najlepiej rozpocząć na miesiąc przed wyborami krajowymi. Jeżeli w danym roku szkolnym kalendarz wyborczy nie przewiduje żadnych wyborów, realizację można rozpocząć na miesiąc przed wyborami władz samorządu uczniowskiego.

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Przygotowanie i przeprowadzenie ankiety: <i>Jakich form i treści haseł, ulotek i spotów oczekują wyborcy od kandydatów i ich sztabów.</i>	A. Opracowanie ankiety. B. Przeprowadzenie ankiety wśród: rodziców, sąsiadów, nauczycieli (w przypadku wyborów krajowych lub samorządowych) lub wśród uczniów (w przypadku wyborów do władz samorządu uczniowskiego). C. Opracowanie wyników badań ankietowych.
2. Przygotowanie wystawy ulotek wyborczych.	A. Zebranie ulotek i plakatów wyborczych partii politycznych i kandydatów z różnych kampanii wyborczych. B. Przygotowanie wystawy. C. Zwiedzanie wystawy przez klasy z wychowawcami; zebranie opinii uczniów: <i>Od akceptacji do negacji.</i>
3. Wyszukanie haseł wyborczych z różnych kampanii.	A. Przygotowanie zestawu haseł różnych komitetów wyborczych z kilku ostatnich kampanii wyborczych. B. Przygotowanie multimedialnej prezentacji haseł wyborczych. C. Dokonanie krytycznej analizy haseł. D. Przygotowanie propozycji haseł na najbliższą kampanię wyborczą do organów samorządu szkolnego.

4. Przeprowadzenie w szkole konkursu plastycznego o tematyce profrekwencyjnej.	A. Opracowanie regulaminu konkursu. B. Przeprowadzenie konkursu. C. Przygotowanie wystawy pokonkursowej.
5. Przygotowanie przykładowych spotów wyborczych.	A. Opracowanie scenariuszy spotów. B. Nagranie spotów.
6. Dokonanie analizy realizacji obietnic wyborczych przez partie (komitety wyborcze), które wygrały wybory (w ostatniej kampanii samorządowej), w oparciu o materiały przygotowane w zadaniu 2. i 3.	A. Zgromadzenie ulotek, plakatów, haseł wyborczych. B. Określenie stopnia realizacji obietnic. C. Przygotowanie sprawozdania z analizy w formie prezentacji multimedialnej (zdjęcia, wywiady, filmy itp.).

Po zakończeniu projektu można zaproponować uczniom, aby wypracowane materiały przekazali lokalnym władzom partii politycznych.

Forma prezentacji

Zadania nr 1, 3, 5 i 6 będą prezentowane przez uczniów na lekcji *wiedzy o społeczeństwie*.

Zadania nr 2 i 4 będą prezentowane w formie wystawy na terenie szkoły.

SCENARIUSZ nr 6

Barbara Marczak

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

8. Naród i mniejszości narodowe.

Uczeń:

- 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).

Tytuł projektu

Piękno w różnorodności

Cele projektu

Cel ogólny: Poznanie statusu prawnego i społecznego mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce.

Cele operacyjne

Uczeń:

- charakteryzuje prawa mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących terytorium RP,
- wymienia mniejszości zamieszkujące na terenie Szczecina,
- charakteryzuje historię, kulturę i tradycję wybranej mniejszości narodowej i etnicznej.

Termin wykonania projektu

1 kwietnia – 20 maja

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Zbieranie informacji dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce oraz ich statusu prawnego (krajowego i międzynarodowego) oraz informacji o uniwersalnych zadaniach i celach organizacji skupiających mniejszości narodowe.	Grupa I Zbieranie informacji o mniejszościach narodowych zamieszkujących terytorium RP (Internet, GUS). Grupa II Wyszukiwanie aktów prawnych dotyczących mniejszości narodowych i etnicznych (strony internetowe, Dziennik Ustaw RP, dokumenty międzynarodowe). Grupa III Odszukanie organizacji skupiających największe mniejszości narodowe lub etniczne w Szczecinie (statuty organizacji, Internet).
2. Zbieranie informacji i nawiązanie kontaktu z wybraną mniejszością narodową, etniczną lub migrantami mieszkającymi w Szczecinie, np. mniejszością ukraińską.	Grupa IV Ustalanie przyczyn migracji danej mniejszości do Szczecina (opracowania naukowe, źródła historyczne – Książnica Pomorska, Archiwum Państwowe w Szczecinie). Grupa V Nawiązanie kontaktu z wybraną mniejszością narodową, przeprowadzenie wywiadów z jej członkami dotyczących ich osobistych historii. Przykładowe pytania: Dlaczego osiedlili się w tym mieście? W jaki sposób kultywują swoją tradycję? Z jakimi problemami spotykają się jako mniejszość narodowa?

3. Zbieranie informacji dotyczących tradycji, obyczajów, świąt, folkloru, kultury danej mniejszości narodowej.	Grupa VI Wyszukiwanie informacji z różnych źródeł (opracowania, Internet, filmy, zdjęcia) a także korzystanie z materiałów zebranych przez inne grupy w celu przygotowania prezentacji multimedialnej (folderów, wystawy). Przygotowanie do zaprezentowania folkloru, tradycji danej mniejszości (współpraca z nauczycielem języka polskiego, muzyki, techniki, informatyki).
4. Opracowanie sposobu prezentacji dokonań poszczególnych grup.	Opracowanie scenariusza uroczystości. Wysłanie zaproszeń do gości. Przygotowanie miejsca prezentacji projektu. Współpraca z nauczycielem plastyki w celu dekoracji auli.

Forma prezentacji

Krótki wykład o mniejszościach narodowych i etnicznych zamieszkujących tereny Rzeczypospolitej Polskiej z wykorzystaniem plakatów i opracowań poszczególnych grup.

Prezentacja filmu lub nagranych wywiadów z przedstawicielami mniejszości narodowych.

Występ artystyczny – pieśni ludowe, taniec.

Na zakończenie tradycyjny poczęstunek.

Proponowane miejsce prezentacji: aula szkolna.

SCENARIUSZ nr 7

Mariola Pilarz

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

10. Państwo i władza demokratyczna.

Uczeń:

2) wskazuje różnice w sytuacji obywatela w ustroju demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym.

Tytuł projektu

Obywatel a władza w systemie demokratycznym, totalitarnym i autorytarnym

Cele projektu

Cel ogólny: Porównanie statusu obywateli w państwach demokratycznych, autorytarnych i totalitarnych.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia: demokracja, totalitaryzm, autorytaryzm,
- określa podstawowe cechy reżimów: demokratycznego, totalitarnego i autorytarnego,
- porównuje zakres praw i wolności obywatela w różnych systemach,
- podaje historyczne i współczesne przykłady państw demokratycznych, totalitarnych i autorytarnych ze wskazaniem ich na mapie politycznej świata,
- wykazuje znaczenie praw i wolności człowieka i obywatela.

Czas wykonania projektu

1 miesiąc

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Grupa I Zebranie informacji dotyczących zakresu praw i wolności obywatela w systemie demokratycznym. Przygotowanie się do dyskusji/debaty z „przedstawicielami” systemu totalitarnego i autorytarnego w następujących sferach (zał. nr 1): osobistej, politycznej, ekonomicznej, socjalnej, kulturalnej lub (zał. nr 2): suwerenność władzy, model wyborów politycznych, wolność słowa, wolność wyznania, wolność zrzeszania się, status opozycji, system edukacji, polityka zagraniczna, funkcjonowanie gospodarki (formy własności, podmioty gospodarcze, rynek pracy).	A. Dokonanie selekcji i analizy treści podstawowych aktów prawnych określających zakres praw i wolności obywatela w danym systemie: konstytucje, ustawy, dekrety, statuty itp. B. Opracowanie informacji na podstawie podręczników, słowników, encyklopedii, vademecum, materiałów literackich i publicystycznych, filmów dokumentalnych itp. C. Odszukanie form i przykładów urzeczywistniania przyjętych w aktach prawnych założeń dotyczących zakresu praw i wolności obywateli w różnych systemach (na podstawie – jak wyżej). D. Przygotowanie dla słuchaczy kart pracy do wypełnienia podczas debaty (zał. nr 1 i 2).
2. Grupa II Zebranie informacji dotyczących zakresu praw i wolności obywatela w systemie totalitarnym. Przygotowanie się do dyskusji/debaty z „przedstawicielami” systemu demokratycznego i autorytarnego w sferach zamieszczonych w zał. nr 1 lub nr 2.	Jak wyżej

3. Grupa III Zebranie informacji dotyczących zakresu praw i wolności obywatela w systemie autorytarnym. Przygotowanie się do dyskusji/debaty z „przedstawicielami” systemu demokratycznego i totalitarnego w sferach zamieszczonych w zał. nr 1 lub nr 2.	Jak wyżej

Forma prezentacji

Konferencja/debata.

Załącznik nr 1

Sfera	Uprawnienia a ograniczenia obywatela		
	Państwa demokratyczne	Państwa totalitarne	Państwa autorytarne
osobista			
polityczna			
ekonomiczna			
socjalna			
kulturalna			

Załącznik nr 2

Sfera	Uprawnienia a ograniczenia obywatela		
	Państwa demokratyczne	Państwa totalitarne	Państwa autorytarne
suwerenność władzy			
wybory polityczne			
wolność słowa			
wolność wyznania			
wolność zrzeszania			
status opozycji			
system edukacji			
polityka zagraniczna			
model gospodarki			

SCENARIUSZ nr 8

Jerzy Sowa

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

22. Współpraca i konflikty międzynarodowe.

Uczeń:

- 2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.

Tytuł projektu

Krwawiące Bałkany – konflikty zbrojne i spory międzynarodowe na Bałkanach w latach 1989–2008

Cele projektu

Cel ogólny: Poznanie przyczyn, przebiegu i sposobów rozwiązywania współczesnych konfliktów zbrojnych i sporów międzynarodowych na przykładzie bałkańskim.

Cele operacyjne

Uczeń:

- przedstawia przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych i sporów międzynarodowych na świecie i konfliktów na Bałkanach,
- wymienia rodzaje współczesnych konfliktów międzynarodowych, w tym zbrojnych, i potrafi sklasyfikować konflikty bałkańskie,
- charakteryzuje przebieg konfliktów bałkańskich,
- analizuje sposoby rozwiązywania sporów i konfliktów na Bałkanach,
- ocenia skutki konfliktów.

Czas wykonania projektu

2 miesiące

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Przedstawienie przyczyn współczesnych konfliktów międzynarodowych, w tym zbrojnych.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 1, 2, 14, 17).
2. Dokonanie dokładnej charakterystyki rodzajów współczesnych konfliktów międzynarodowych.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 1, 2, 8, 14, 17).
3. Przedstawienie sposobów rozwiązywania współczesnych konfliktów międzynarodowych.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 1, 2, 8, 14, 17).
4. Przygotowanie krótkiego zarysu historii Jugosławii w latach 1918–1989, ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnych stosunków między narodami Jugosławii.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 5 i 20).
5. Scharakteryzowanie Jugosławii pod względem narodowościowym, etnicznym i religijnym u progu lat dziewięćdziesiątych.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 4 i 21).

6. Określenie przyczyn konfliktów na Bałkanach (w dawnej Jugosławii) z podaniem celów i interesów, do których dążyły strony konfliktu.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 10 i 12).
7. Przedstawienie przebiegu najważniejszych konfliktów na Bałkanach w latach 1989–2008, z podaniem walczących stron (wojna w Słowenii, wojny serbsko-chorwackie, konflikty w Bośni i Hercegowinie oraz w Kosowie).	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 2, 3, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 22).
8. Dokonanie klasyfikacji konfliktów bałkańskich pod względem przyczyn i rodzajów konfliktów.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 1, 2, 10, 12, 14, 17).
9. Przedstawienie działań zmierzających do rozwiązania konfliktów na Bałkanach (plany pokojowe, działalność NATO, ONZ) oraz dokonanie ich oceny.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 10, 12, 15, 21).
10. Przedstawienie skutków konfliktów dla narodów bałkańskich i Europy.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 6, 10, 12, 13).
11. Opracowanie kalendarium konfliktów bałkańskich.	Opracowanie prezentacji multimedialnej na podstawie literatury do projektu (pozycje nr 7, 10, 12).
12. Wyszukanie innych współczesnych konfliktów międzynarodowych i określenie ich podłoża.	Na podstawie Internetu i literatury do projektu (pozycja nr 9).

Forma prezentacji

Prezentacja na forum klasy wyników poszczególnych grup w formie prezentacji multimedialnych. Opracowanie broszury na temat konfliktów bałkańskich (z przygotowanych przez poszczególne grupy materiałów).

Literatura do projektu

1. Cesarz Z., Stadtmüller E., *Problemy polityczne współczesnego świata*, Wrocław 2002.
2. Cziomer E., Zyblikiewicz L. W., *Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych*, Warszawa 2006.
3. Czubiński A., Olszewski W., *Historia powszechna 1939–1997*, Poznań 2003.
4. *Encyklopedia świat w przekroju 1989–1990*, Warszawa 1990.
5. Felczak W., Wasilewski T., *Historia Jugosławii*, Wrocław 1985.
6. *Konflikt na Bałkanach*, [online] <http://www.eurodialog.org.pl/polski/balkany.php>
7. *Konflikt na Bałkanach: kalendarium wydarzeń*, [online] <http://www.eurodialog.org.pl/files/kalendar.pdf>
8. *Konflikty współczesnego świata*, pod red. R. Borkowskiego, Kraków 2001.
9. Kubiak K., *Wojny, konflikty zbrojne i punkty zapalne na świecie*, Warszawa 2007.
10. Kuczyński M., *Bałkańska pożoga: Wojny i konflikty na Bałkanach 1981–1999*, Warszawa 1999.
11. Kuczyński M., *Konflikty i punkty zapalne w Europie*, Warszawa 1994.
12. Kuczyński M., *Krwawiąca Europa: Konflikty zbrojne i punkty zapalne w latach 1990–2000. Tło historyczne i stan obecny*, Warszawa 2001.
13. Lasoń M., *Ewolucja Europy Środkowej i Południowo-Wschodniej*, w: *Międzynarodowe stosunki polityczne*, pod. red. E. Cziomera, Kraków 2008.
14. Malendowski W., *Spory i konflikty międzynarodowe*, w: *Stosunki międzynarodowe*, pod red. W. Malendowskiego i Cz. Mojsiewicza, Wrocław 1998.
15. Mieszkowska I., *Konflikty bałkańskie końca XX wieku. Sposoby ich rozwiązywania przez społeczność międzynarodową*, Zeszyty Naukowe Zakładu Europeistyki Wyższej Szkoły Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie nr 3(5) 2007 [online] <http://znze.wsiz.rzeszow.pl/z05.php>.

16. Mojsiewicz Cz., *Leksykon problemów politycznych i konfliktów zbrojnych*, Wrocław 1999.
17. Pawłowski K., *Spory i konflikty międzynarodowe*, w: *Międzynarodowe stosunki polityczne*, pod red. M. Pietrasia, Lublin 2007.
18. Roszkowski W., *Półwiecze: Historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 1997.
19. *Spory i konflikty międzynarodowe: Aspekty prawne i polityczne*, pod red. W. Malendowskiego, Wrocław 2000.
20. Tanty M., *Bałkany w XX wieku. Dzieje polityczne*, Warszawa 2003.
21. *Zbrojne konflikty i spory międzynarodowe u progu XXI wieku: Analiza problemów i studia przypadków*, pod red. W. Malendowskiego, Wrocław 2003.
22. *Ogniska konfliktów. Bałkany, Kaukaz*, pod red. B. Klicha, Kraków 2000.

SCENARIUSZ nr 9

Monika Włodarska

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

23. Problemy współczesnego świata.

Uczeń:

- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą.

Tytuł projektu

Oblicza współczesnego humanitaryzmu

Cele projektu

Cel ogólny: Kształtowanie postaw humanitarnych.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest pomoc humanitarna,
- wskazuje formy i zakres pomocy humanitarnej,
- wskazuje motywy, jakimi kierują się wolontariusze angażujący się w pomoc humanitarną,
- wyjaśnia, jakimi zasadami kierują się osoby niosące pomoc humanitarną,
- wymienia organizacje (polskie i międzynarodowe) zajmujące się pomocą humanitarną,
- przedstawia zakres działalności wybranych organizacji niosących pomoc humanitarną (np. Polska Akcja Humanitarna, Polski Czerwony Krzyż, Caritas, UNICEF, Amnesty International),
- nawiązuje współpracę z wybraną organizacją humanitarną,
- podejmuje działania na rzecz kształtowania postaw humanitarnych w swoim otoczeniu (np. klasie, szkole, środowisku lokalnym).

Czas wykonania projektu

Miesiąc (np. od 1–30 listopada)

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Skąd się biorą kryzysy? Przedstawienie najważniejszych przyczyn kryzysów humanitarnych na świecie.	Poszukiwanie i opracowanie informacji w oparciu o dostępną literaturę, prasę, Internet.
2. Kto potrzebuje naszej pomocy? Przygotowanie informacji o obszarach i regionach świata, państwach, zbiorowościach, grupach społecznych potrzebujących pomocy humanitarnej.	A. Poszukiwanie i opracowanie informacji w oparciu o dostępną literaturę, prasę, Internet. B. Przygotowanie mapy świata: <i>Kryzysy humanitarne współczesnego świata</i> (zaznaczenie miejsc kryzysów humanitarnych, ich przejawów oraz form zaspokajania potrzeb oczekujących pomocy).
3. Jaka pomoc jest potrzebna? Określenie rodzajów niezbędnej pomocy humanitarnej w wybranych rejonach świata.	Poszukiwanie i opracowanie informacji w oparciu o dostępną literaturę, prasę, Internet.

4. Co to jest pomoc humanitarna? Wyjaśnienie pojęcia: pomoc humanitarna. Zebranie informacji na temat istoty pomocy humanitarnej, jej form i zakresu. Przedstawienie i zinterpretowanie zasad niesienia pomocy humanitarnej (<i>Reguły Dobrego Świadczenia Pomocy Humanitarnej</i>).	A. Poszukiwanie i opracowanie informacji; w określeniu zasad/reguł pomocna będzie strona: www.polskapomoc.gov.pl. B. Przygotowanie plakatu przedstawiającego formy pomocy humanitarnej.
5. Poznajemy organizacje humanitarne. Zebranie informacji na temat polskich i międzynarodowych organizacji humanitarnych. Przedstawienie wybranych akcji charakteryzujących działalność poszczególnych organizacji humanitarnych, np.: PAH – <i>akcja Pajacyk</i> PCK – <i>Wakacyjny Dar Krwi</i> Caritas – <i>Skrzydła</i> UNICEF – <i>Na ratunek dzieciom w Kongo</i> AI – <i>Stop przemocy wobec kobiet</i> i inne.	A. Przygotowanie materiałów o organizacjach humanitarnych (np. adresy internetowe, logo, cele, akcje, programy, raporty z działalności). B. Przedstawienie zebranych informacji w formie konferencji prasowej dla uczniów. C. Umieszczenie opracowanych materiałów na stronie internetowej szkoły.
6. Działamy lokalnie. Zorganizowanie konkursu plastycznego (fotograficznego) o przesłaniu humanitarnym.	A. Opracowanie regulaminu konkursu. B. Przygotowanie plakatów informujących o konkursie. Zebranie prac konkursowych i wyłonienie zwycięzców. C. Zaprezentowanie prac konkursowych w auli szkolnej.
7.* Działamy globalnie. Przygotowanie <i>Dni Pomocy Humanitarnej</i> (w ramach <i>Tygodnia Edukacji Globalnej</i>).	A. Przygotowanie programu <i>Dni Pomocy Humanitarnej</i>. B. Przeprowadzenie zbiórki żywności trwałej (np. ryż, makaron, cukier, olej). C. Nawiązanie współpracy z organizacją humanitarną. D. Przekazanie żywności wybranej organizacji humanitarnej.

Forma prezentacji

Zadania opisane w punktach 1–5 prezentowane będą przez uczniów na zajęciach *wiedzy o społeczeństwie* w formach przedstawionych w tabeli a także na stronie internetowej szkoły.

Zadania opisane w punktach 6–7 przedstawione zostaną na terenie szkoły przed i w trakcie *Dni Pomocy Humanitarnej*.

*Przykładowe działania humanitarne podejmowane przez uczniów:

- Udział w akcjach organizacji humanitarnych w ramach wolontariatu (np. Caritas – akcja *Skrzydła*; program długoterminowej pomocy skierowany do dzieci, które z powodu złej sytuacji materialnej w rodzinie wymagają wsparcia w formie dożywiania w szkole, zakupu wyprawek z artykułami szkolnymi, dofinansowania do wycieczek szkolnych).
- Wysyłanie sms-ów na wybrany numer, uruchomiony w ramach pomocy humanitarnej (np. UNICEF – *Na ratunek dzieciom w Kongo*, Caritas – *Pomagajmy razem*).
- Zakup przedmiotów w internetowych sklepikach organizacji humanitarnych (np. Sklepik Przyjaciół PAH, sklepik UNICEF, sklepik AI).
- Zbiórka pieniędzy na siatki przeciwko malarii, za które młodzież w zamian otrzymuje siatki ekologiczne na zakupy (Akcja PCK – *Stop malarii – Siatka za siatkę*).
- Zbiórka pieniędzy przeznaczonych na szkołę, zakup szczepionek ratujących życie dzieci czy porcji żywnościowych (Akcje UNICEF – *Szkoły dla Afryki*, *Na ratunek dzieciom w Kongo*).
- Wspieranie budowy studni w Sudanie Południowym poprzez kupowanie wody Cisowianka (Akcja PAH – *Kampania wodna*).

- Udział w kampanii, której celem jest pozyskanie środków na zapewnienie jak największej liczbie dzieci, młodzieży i dorosłych w Afganistanie dostępu do edukacji – wystarczy kupić ołówek w sklepiku internetowym PAH (Akcja *Edukacja*).
- Zbiórka żywności, odzieży, koców, śpiworów,
- Zorganizowanie koncertu, wystawy prac plastycznych, fotograficznych.

Wykaz wybranych organizacji/institucji zajmujących się pomocą humanitarną:

- Amnesty International – www.amnesty.org.pl
- Caritas – www.caritas.pl
- Polska Akcja Humanitarna – www.pah.org.pl
- Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej – www.pcpm.org.pl
- Polski Czerwony Krzyż – www.pck.org.pl
- Polska Misja Medyczna – www.pmm.org.pl
- Stowarzyszenie Misji Afrykańskich – www.sma.pl
- UNICEF – www.unicef.pl
- Urząd do Spraw Cudzoziemców – www.udsc.gov.pl
- Rada do Spraw Uchodźców – www.rada-ds-uchodzcow.gov.pl
- Rzecznik Praw Obywatelskich – www.brpo.gov.pl
- Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców – www.unhcr.pl

SCENARIUSZ nr 10

Monika Ostojska

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

26. Gospodarstwo domowe.

Uczeń:

2) wymienia główne dochody i wydatki gospodarstwa domowego; układa jego budżet.

Tytuł projektu

Budżet gospodarstwa domowego

Cele projektu

Cel ogólny: Projektowanie budżetu konkretnego gospodarstwa domowego.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wymienia główne dochody gospodarstwa domowego,
- wymienia główne wydatki gospodarstwa domowego,
- układa budżet gospodarstwa domowego,
- określa sposoby uzyskania dochodów przez uczniów gimnazjum,
- wyjaśnia pojęcie: zrównoważony budżet i omawia sposoby jego zrównoważenia.

Czas wykonania projektu

Dwa tygodnie

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji																				
1. Ustalenie wysokości dochodów przykładowego gospodarstwa domowego (zał. nr 1) na podstawie stawek wynagrodzeń w danej miejscowości.	Poszukiwanie informacji na stronach internetowych, np. urzędu pracy, internetowych stronach gazet i czasopism, u znajomych i rodziny.																				
2. Określenie wydatków przydzielonego gospodarstwa domowego w oparciu o otrzymaną charakterystykę.	Zbieranie informacji dotyczących cen produktów i usług, z których może korzystać dane gospodarstwo domowe, np. związanych z hobby, planami wakacyjnymi. Uwaga! W zestawieniu należy przyjąć, iż koszty podstawowe związane z zakupem żywności i płatnościami typu opłaty za prąd, gaz, czynsz, wynoszą 1500 zł.																				
3. Stworzenie budżetu gospodarstwa domowego.	Sporządzenie tabeli za pomocą programu Microsoft Excel wg wzoru: <table border="1"><thead><tr><th>dochody</th><th>kwota</th><th>wydatki</th><th>kwota</th></tr></thead><tbody><tr><td>1.</td><td></td><td>1.</td><td></td></tr><tr><td>2.</td><td></td><td>2.</td><td></td></tr><tr><td>...</td><td></td><td>...</td><td></td></tr><tr><td>Razem:</td><td></td><td>Razem:</td><td></td></tr></tbody></table>	dochody	kwota	wydatki	kwota	1.		1.		2.		2.		...		...		Razem:		Razem:	
dochody	kwota	wydatki	kwota																		
1.		1.																			
2.		2.																			
...		...																			
Razem:		Razem:																			
4. Przedstawienie możliwości zarobkowania przez uczniów z uwzględnieniem aspektów prawnych.	Poszukiwanie informacji na stronach internetowych, np. www.ceo.org.pl – <i>Paszport nastolatka</i> , na forach internetowych, u doradców zawodowych.																				

5. Określenie stopnia zrównoważenia budżetu. Grupy, których budżety się nie zrównoważyły: a) w budżecie dochody są większe od wydatków – ustalenie, który bank w danej miejscowości oferuje najwyższe oprocentowanie lokat, b) w budżecie dochody są mniejsze od wydatków – ustalenie, który bank oferuje najniższe oprocentowanie kredytów.	Wizyty w bankach w swojej miejscowości, ewentualnie analiza oferty przedstawionej na stronach internetowych banków.

Zał. nr 1

Przykładowe gospodarstwa domowe:

I.

Matka: bezrobotna, na zasiłku dla bezrobotnych.

Ojciec: kierownik sklepu AGD-RTV.

Córka: 15 lat, utalentowana muzycznie.

Syn: 4 lata, chodzi do przedszkola.

Babcia: emerytka, hobby – szydełkowanie.

II.

Matka: nauczyciel matematyki w LO z 4-letnim stażem.

Ojciec: właściciel firmy budowlanej zajmującej się wykończeniami wnętrz.

Syn: 5 miesięcy, alergik.

III.

Matka: właścicielka zakładu kosmetycznego.

Ojciec: policjant.

Córka: absolwentka Technikum Handlowego na stażu absolwenckim, uczy się języka hiszpańskiego – zbiera pieniądze na wakacyjny wyjazd do Meksyku.

Forma prezentacji

Projekcja filmu o metodach zarobkowania przez nastolatków (na forum klasy).

Wystawa stworzonych budżetów.

Artykuł dotyczący metod zarobkowania (w szkolnej gazetce).

SCENARIUSZ nr 11

Alicja Sulima

Zagadnienie z treści nauczania podstawy programowej

29. Przedsiębiorczość i działalność gospodarcza.

Uczeń:

2) wyjaśnia, jak działa przedsiębiorstwo i oblicza na prostym przykładzie przychód, koszty, dochód i zysk.

Tytuł projektu

Uczniowski biznes

Cele projektu

Cel ogólny: Kształtowanie aktywności i odpowiedzialności w kierowaniu firmą.

Cele operacyjne

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia: przychód, koszty, dochód, zysk,
- określa zasady rządzące wykorzystaniem majątku firmy,
- omawia dokumenty finansowe w firmie: rachunek wyników, bilans,
- rozpoznaje składniki majątku przedsiębiorstwa (aktywa, pasywa),
- potrafi ocenić zysk i podejmowane ryzyko,
- analizuje działania ekonomiczne firmy.

Czas wykonania projektu

4 tygodnie

Plan działań

Zadania uczniów	Formy realizacji
1. Zebranie informacji na temat funkcjonowania firmy w warunkach gospodarki rynkowej.	A. Wspólne ustalenie komórek organizacyjnych w wybranej przez uczniów firmie. B. Ustalenie liczby grup w zależności od specyfiki wybranej firmy. C. Pozyskiwanie informacji z różnych źródeł: podręczników, Internetu, wykładu nauczyciela, rozmów z rodzicami.
2. Ustalenie zakresu działań komórek organizacyjnych.	Każda grupa reprezentuje jedną komórkę organizacyjną danej firmy i zbiera informacje na temat zakresu jej działania, np.: <u>Zespół A – Księgowość</u> – dokonuje ewidencji gospodarczej w mierniku pieniężnym;– analizuje proces prowadzonej działalności gospodarczej i dokonuje jej oceny;– dokumentuje prawdziwy i rzetelny obraz sytuacji majątkowej i finansowej firmy;– ustala: koszt, przychód, dochód, zysk, stratę, itd. dla firmy (zał. nr 1, 2, 3). <u>Zespół B – Dział personalny</u> – dokonuje rekrutacji pracowników;– pośredniczy między pracownikami a szefem;– dokonuje oceny pracy pracowników;– planuje ścieżki rozwoju zawodowego pracowników;– planuje szkolenia pracowników, itd.

	<u>Zespół C – Dział przygotowania produkcji</u> – koordynuje zlecenia produkcyjne z możliwościami przewidzianymi w cyklu technologicznym; – nadzoruje terminowość zabezpieczenia produkcji w potrzebne materiały i surowce oraz dokumentację technologiczną, itd. <u>Zespół D – Dział marketingu</u> – dostosowuje produkcję lub usługi do oczekiwań rynku; – dba o dobry wizerunek firmy, stosując narzędzia marketingu mix: cenę, produkt, promocję i dystrybucję, itd.
3. Opracowanie zadań zespołów.	Zespoły przygotowują zebrane informacje o funkcjonowaniu poszczególnych działów firmy w formie prezentacji multimedialnej.
4. Prezentacja działalności firmy.	Liderzy (lub uczniowie reprezentujący dany zespół) prezentują zadania swojego działu, stanowiącego komórkę organizacyjną wybranej firmy.

Załącznik nr 1

Składniki majątkowe przedsiębiorstwa

majątek (aktywa przedsiębiorstwa)		kapitały – fundusze (pasywa przedsiębiorstwa)	
majątek trwały	wartości niematerialne prawne rzeczowy majątek trwały należności długoterwale inwestycje długoterminowe	kapitał podstawowy (założycielski)	własne kapitały
majątek obrotowy	zapasy rzeczowych składników majątku obrotowego	kapitał zapasowy i rezerwy (samofinansowania)	kapitały obce
	należności krótkoterminowe	zobowiązania długoterminowe	
	inwestycje krótkoterminowe	zobowiązania krótkoterminowe	
zaangażowanie kapitałów		źródła finansowania majątków	

źródło: www.nbportal.pl

Załącznik nr 2

Bilans firmy

Aktywa	Suma	Pasywa	Suma
1. Środki trwałe – grunty – budynki – maszyny i urządzenia – wartości niematerialne i prawne 2. Środki obrotowe – zapasy – materiały – wyroby gotowe – środki pieniężne – należności – inne należności		1. Fundusze własne 2. Fundusze obce – kredyty bankowe – zobowiązania wobec dostawców – inne zobowiązania 3. Wynik finansowy netto	
Ogółem aktywa:		Ogółem pasywa:	

Zał. nr 3

Rachunek wyników

A	Przychody ze sprzedaży produktów
B	Koszty sprzedanych produktów, w tym:
I	surowce
II	czynsz
III	płace
IV	koszty ogólne
V	leasing urządzeń
C (A – B)	Zysk (strata) ze sprzedaży
D	Pozostałe przychody
E	Pozostałe koszty, w tym:
I	koszty kredytu
II	kary
III	inne koszty
F (C + D – E)	Zysk (strata) z działalności firmy

źródło: *Ekonomia w Szkole*

ISBN 978- 83- 89882- 17- 2